

روزنامه کثیرالانتشار سراسری ارک

* سه شنبه
* ۳۰ خرداد ۱۳۹۶
* ۲۰ ژوئن
* سال: بیست و هفتم
* شماره (سایه): ۴۱۳۴
* ایرمی یثدینچی ایل

* صفحه ۸

ادبیات

یارانشین آخینی

محمد اشراقی

دنیادانه واردیر حادث دیر
یننی لر اسگبیه وارث دیر
یننی له اسکی لر دؤبوش
یاخشنی پیس بیرلشمیش گؤروش
قارشیق بیر بؤلوم گؤیره ر
ینتیلک بو یول لا تۆزئر
دورمایب بو آخین آخیری
یارادان اؤزوده باخیری
دئیپ اول، اولودور بو آخین
اوبیری سؤزلی بوراخین
یارانش قاینایر اؤنوزده
توره نیر گنجده ده کونوزده
یاخشلیق آخینی دورولدار
پسیلک لر یاخشینی قورودار
پیس لرین یاندیران قورودور
یاخشلیق جنتین سوزودور
سوزو یوخ جنتین اوزودور

آموزش زبان ترکی

واژه های اصیل ترکی در پارسی

ادامه از شمارهٔ قبل...
۶۳۴. شنگ = شنگ = شاد؛ شاد؛ شوخ و شنگ = شوخ و شاد؛ باخ؛ شنگول و گلشن
۶۳۵. شنگول = شَن (شادی) + گول (خنده) = شادی - خنده، محل تفریح و شادی؛ مقلوب گلشن (م.ه): ناگهان بستد دلم دلداری × شوخکی، شنگولکی، عیارکی / مولوی
۶۳۶. شیشلیک = شیش (باخ: سیخ) + لیک (اک) = سیخی، به سیخ کشیدنی
۶۳۷. شیشه = شوشه = شوش (صاف، تیز، پاک) + ه (اک) = هر چیز پاک و زلال و تیز، سمبل پاکی و شفافیت؛ شوش بوز = یخ پاک و صاف، قولآغین شوش دوتوب = گوشش را تیز کرده، شوشو = گاو شاخ تیز، شوش پاپاق = کلاه بونی
۶۳۸. شیم = شیم = نامهای قدیمی ترکی خانم ها
۶۳۹. صاطور و ساطور = ساتور = ساتیر = سات (ساتماق و چاتماق = دو تکه کردن) + پر (اک) = فاعلساز) = دو نیم کنده، چاقوی بزرگ دسته دار: ورش بخت یاور بود، دهر پشت «برهنه نشاید به ساطور کشت/ سعیدی
۶۴۰. صندل = معرب سندل = نوعی درخت کوچک در ترکی باستان چینتال و چندال نیز استفاده شده است، بصورت Santal در انگلیسی (۱۷)
۶۴۱. صندلی = سندلی = سندل (باخ: صندل) + ی (اک) = منسوب به صندل، از جنس صندل، وسیلهٔ نشستن
۶۴۲. طاباق = تاباق = تابا (باخ: تابه) + اق (اک) = تابه ای، ظرف مدور فلزی برای پختن نان، خشت پخته بزرگ (۱)؛ طَبَق نیز ساده شدهٔ همین کلمه است، طابَق = معرب تابَق (= تابه + ک) = طاباق کوچک = تاباق، این کلمه از ترکی به عربی رفته است و ریشهٔ آن تابه و ریشهٔ تابه هم تاوست. تاباق آپارما (طبق بردن) از سنتهای دیرینه در عروسی در بین ترکهاست.
۶۴۳. طاس = تاس و تاز و داز (ترکی باستان) = تاش و داش (ترکی معاصر) = کاسهٔ سنگی و سخت، سنگ، کاسهٔ فلزی، سرب می، حیوان بی شاخ، زمین بی حاصل (۱،۲)؛ دازالاق و دازلاق = کچل بی مو؛ سگ تازی = سگ شکاری و بی مو
۶۴۴. طاق = ۱. تاق = در ترکی سومری بمعنی «تاقماق و تاخماق = یکی کردن، چسباندن»؛ طاق در واقع از چسباندن دو طرف دیوار بهم بوجود می آید (۷).
۶۴۵. طاق. ۲ = معرب تاق (م.ه) = لنگه، تک، فرد؛ جفت و طاق بازی = نوعی سرگرمی و معنی فرد و زوج بازی، طاقی = تکی، طاقت طاق شدن = بکه شدن طاقت و از کف رفتن آن (۱).

ادامه دارد

باغدا اریک واریدی

سلام علیک واریدی،

باغدان اریک قورتولدو

سلام علیک قورتولدو.

ناغیل

یئددی داغ آلماسی

گنجن ساین ادامه سی...
وزیر کندیب فیکره، دندی:
- هنج علاج یوخدو. یا پرینوشو وثرمه لیسن، یا اوغلانین باشینی باتیرمالسان.
پادشاه خیر آلدی کی:
- نه یوللا؟
وزیر دندی:
- شهر قزوینده یئددی داغ وار. او داغلارین آدینا "یئددی داغ" دئییرلر. گؤندر ایبراهیمی اورادان آلما کتیره. اورا کندن دالا گلمز.
پادشاه راضی اولوب، دوروب گلدی ایبراهیمین یانینا، دندی:
- ایبراهیم، کرک من سنین مرفیتنی یلم. اگر منه یئددی داغ آلماسیدان اوج آلمادرب گتیرسن، فیزیم پرینوشو سنه وئردیم، یوخ، گؤتوروب کله ییلمه سن، منیم سنینله قوه مولوغوم توتماز. ایبراهیم راضی اولوب دوروب مورخخس اولدو پادشاه قوللوغوندان، اؤزون پتیردی پرینوشا. پرینوش ایبراهیمی گؤروب خیر آلدی کی:
- نجه گلدین؟
ایبراهیم دندی:
- پادشاه مندن یئددی داغ آلماسی ایسته ییر. بیلمیرم کی، یثری هارادی. پرینوش چوخیلن ایدی. بیلدی کی، بو وزیرین حله سیدی، دندی:
- کل کتیمه! گتسین قایتماز سان. آتام سنی کندر - گلمز یولا گؤندریر.
ایبراهیم راضی اولمادی، چونکی پادشاه سؤز وئر میشدی، دندی:
- یئددی داغ آلماسینی قیرخ گونه کرک کندیب گتیرم.
پرینوش بو سؤزو ائتشدن کیمی قارا گؤز لریندن یاش آختیماغا باشلادی.

بیر نجه دامجی تؤکولدو یاناقلاری نین اوسته. ایبراهیم آلیب پرینوشون باشین قویلو دیزی اوسته، دندی:
- گل سن قیرخ گون اوچون داریخما، ایزین وئر گتدیم.
پرینوش راضی اولوب ایبراهیمی یولا سالدی. ایبراهیم آت منیب اوز قویلو شهردن چیخماغا. آز کندیب، چوخ دایانندی، نجه منزیل کتچیب گلیب چاندی چؤللو-بیری-بی یابانا. ایبراهیم برک یورولموشدو، چکب آتین بیر سرین بولاغین اوسته یانچیدار انله دی، اؤزو ده اوزانیب دینجلمکده اولسون، بیر وعده گوردو کی، بیر دره دن توستو چیخیب قالخدی هاوایا. توستون ایچندن بیر درویش پشیدا اولوب، گلیب دایاندی ایبراهیمین قباغیندا، دندی:
- ائی ایبراهیم، آتان ماته مینده اوتورسون! نجه واختدی کی، سنین یولونو گؤزله ییرم. یئددی داغ آلماسی اوچون گتیمه!
ایبراهیم دندی:
- بیر باشا سال منی، گوروم اورا نجه یتردی، هاردادی؟
درویشلیاس دندی:
- ایبراهیم، کل شرط کسک. من سنه تیلیسی اؤیره دیم، سن ده او آلمالاردان بیرینی منه وئر!

ایبراهیم راضی اولدو. درویشلیاس ایبراهیمی گؤتوروب آپاردی ائوینه. تیلیس کیتابلارین آجیب تؤکدو قباغینا. ایبراهیمی دوز بیر آی روزیگار یانیندا ساخلاب تیلیس اؤیرتدی. بیر آی تمام اولاندا درویشلیاس ایبراهیمی گؤتوروب گلدی همین یثره، دندی:
- ایبراهیم، یئددی داغ آلماسی منیم قارداشیمین باغیندادی. چوخ ایگیدلر کندیب تلف اولوبدو، او آلمادان گؤتوروب کله بیلمه ییبیلر. آما سن کندیب گؤتوروب کله جکسن. بوردان قوش اولوب اوچوب گتیمه لیسن.

بول کسن خانلار هانی؟

ظولمله ناصق تونکن فانلار هانی؟

سن جالیش رحمت اوخونسون یاده دوشدو کجه آدین

بوخسا بیزلردن فایاق جانلار هانی؟

کوجلو انسانلار هانی؟

مشاهیر و شخصیت های چشمگیر آذربایجان

*تالیف: پروفوسر گنجین قاجار

شمس تبریزی

ادامه از شمار، قبل...
زبان به عذر و توبه گشودند و قول دادند که اگر شمس دیگر بار به قوبیه باز آید از خدمت او کوتاهی ننمایند و زبان از تشنوع و تعرض بریندند. برآستی هم پس از بازگشت شمس به قوبیه منکران سابق سر در قدمش نهادند. شمس عذر آنان را پذیرفت. محفل مولانا شور و حالی تازه یافت و گرم شد. مولانا در این باره سروده است:
شمس و قمرم آمد، سماع و بصرم آمد
وان سیمیرم آمد، آن کان زرم آمد
امروز به از دینه، ای مونس دیرینه
دی مست بدان بودم، کز وی خیرم آمد
آن کس که همی جستم دی من بچراغ او را
امروز چو تنگ گل، در رهگذرم آمد
از مرگ چرا ترسم، کاو آب حیات آمد
وز طعنه چرا ترسم، چون او سپرم آمد

بولود قارا چورلو

* ج - فارابی

ادامه از شمارهٔ قبل...
دوستی، برادری و در چشمهای این منظومه یعنی در نامه ها، آرزوها خواسته ها حسرتها و ناله از هجران به روشنی دیده می شود.

در بین نامه های این منظومه سه ند نامه ای به شهریار که همیشه احترام او را نکه می داشت می نویسد و یا به گفته خود در خانه شهریار را می زند.

شهریار به نامه سه ند با مجموعه معروف سه ندیه جواب می دهد این دو نامه نه تنها دو شاعر را به هم نزدیک می کند بلکه بر روحشان بلندا بخشیده، در نوشته های سه ند عرفان کاملاً جان می گیرد.

افتخار و غرور شهریار به ارث کلاسیکمان بیشتر می شود و نگاه او به خویشتن افزونی می یابد.

شاعر در ارمان سوم ملاقات با رستم علی اف و درد دل با او را چنین به تصویر می کشد:

داغیوی گورم ییم رستم قارداش
غریبه دادیما دوردون
دوغما وطنیم ده دوغما ائلیمده
منی غریب گوروب حالیمی
بیر غومور دردیمی گیزی ساخلادیم
اودلاندیم آلووم اوزومی یاخدی
اودوما سو سه پهن اولمادی بیرجه
گؤزلریمین یاشی ایچمه آخدی
حکیم سیز قایغی سیز داوا درمانسیز
سیمله دی سومویه ایشلدی یارام
اوزومه باغلاندی بوتون قاپیلار
اوزوم دن ال اوزدم کسبلدی چارام
چوخلار باشیم اوسته گلدی سوروشدو
لاکین احوالاتیمی سوران اولمادی
دردیمی یانغیمی سوران چوخ اولدی
آنچاق یانبخمادی گؤزی دولمادی
نه بیلم لازیم ملاحظه لر
یالئیز فورخوردمادی سنی قارداشیم
ائلین امه یی حالالین اولسون
و بختیار وهاب زاده در شعر سه ند مکتوب چنین به سه ند جواب می نویسد:

قارداش عینی دردی قارداشلارایلا
او آجی فریاد لار شیرین نفس لر
منیم ده کولومون آهی ناله سی
قارداشیم تبریزدن گلن بو سسلر
باکی نین سسی دیر باکی نین سسی
دنینیرس یاری یا بؤلونلری
دردینی دونیادا بیر بیلمه ین یوخ
بیزده بولوشوموشق آنچاق بودردی
اوجا کورسولردن بیر سؤله ین یوخ
بیخلار گریدن ائیلی نین
تکانی یارداق اؤزوموز گره ک
ینه ده اولارین (همن خاک) اگر
بیز اؤز ایچیمیزدن ایته لئمه سک
خیردا تهلری سئلر او یاندا
اسه رو حمله به داغلاردا زاغ زاغ
بیز اؤز اؤز در دیمزه آغلایماندا
بیزیم یثریمزه کیم آغلایمانچا؟
گوناهکار توما یاخ بوردنا هنج کیمی
آریلیدیق بیز غونچه غونچه

چوخ وقت اؤزومیزی به به نمه میشدیک
بیز دندیک فیلان کسه گره ک اوخشایاک
یاندی اؤز باغریمیز فیکر چشمه میز
اؤز که باغلارینی سواردیق آنچاق
سالدیق اؤزوموزی اؤزوموز گؤزدن
کؤلله اوینادیق ال چکب کؤزدن
کؤلگه لر نور آلدی شفقیمیزدن
گوشن بیزیم اولدو سحر اؤز گه نین
هله تانیماییر دویماییر بیزی
اؤز شهریم منیم اؤز کندیم منیم
کیسه دن اوممایاق طلیمیز
اؤزوموزدن اومماق سه ندیم منیم...

امروز سلیمانم، کانگشتریم

دادی

زان تاج ملوکانه، بر فرق سرم آمد
پس از بازگشت شمس ندامت و سکوت
مخالفتان دیری نپاید و موج مخالفت با او بار
دیگر بالا گرفت.

تشنوع و بدگویی و زخم زبان چندان شد که شمس این بار بی خبر از همه قوبیه را ترک کرد و ناپدید شد و به قول ولد (ناگهان کم شد از میان همه) چنانکه دیگر از او خبری خبری نیامد. اندوه و بیقراری مولانا از فراق شمس این بار شدیدتر بود. چنانکه سلطان ولد گوید:

بانگ و افغان او به عرش رسید
ناله اش را بزرگ و خرد شنید

منتهی در سفر اول شمس غم دوری مولانا را به سکوت و عزلت فرا می خواند، چنانکه سماع و رقص و شعر و غزل را ترک گفت و روی از همگان درهم کشید. لیکن در سفر دوم مولانا درست معکوس آن حال را داشت؛ آن بار چون کوه به هنگام نزول شب، سرد و تنها و سنگین و دژم و خاموش بود، و این بار چون سیلاب بهاری خروشان و دمان و پر غریو و فریاد گردید.

ادامه دارد

سه ندیم

*استاد شهریار

گنجن ساین ادامه سی...

غونجا گولودو، دوداق اولدو
نه سول اولدو، نه ساغ اولدو
انلیمی آر خامی گوردو کده ظالم اووچو قیسبلدی
سئل کیمی ظلمو باسبلدی، زینه آرخ اولدو، کسبلدی
گول گوزوندن باشی سبلدی
تور قوران اووچو آتین قومادا سیندی، گتری قالدی
اؤزو گتندی، تورو قالدی
آما خئدربا با بیلدی کی، بیز تک هامی داغلار
باغلاب قول-قولا زنجیره، بولودلار اودور آغلار
نه بیلم بلکه طبیعت اؤزو نامرده گون آغلار
ایری یوللاری آچار کن، دوز اولان قوللاری باغلار
صاف اولان سینه نی داغلار
داغلارین هر نه کوچو، ترلانی، جئیرانی، مارالی
هامی دوشگون، هامی پوزغون، سینه لر داغلی، یارالی
گول آچان یترده سارالی
آما ظن ائتمه کی، داغلار بنه قالخان اولاجقادی
محشر اولماقادی بولار داها وولقان اولاجقادی
ظلم دونیاسی یانار کن ده تیلیت فان اولاجقادی
وای...! نه توفان اولاجقادی

دردیمیز سانما کی، بیر تبریز- تهران دیر عزیزیم
یا کی، بیز تورک ه جهنم اولان ایران دیر عزیزیم
یوخ بو دین داعواسیدیر، دنیا تیلیت قاندر عزیزیم
تورک اول، فارس اول، دوزلوک دها تالاندیر عزیزیم
بیز آتان دیندر، آتان دا بیزی ایماندر عزیزیم
سامیری مروند اندیب هه نه (؟) موسلماندر عزیزیم
اومه تین هارون و من تک، له له گیر یاندی عزیزیم
هر طرفدن قیلیچ اندیرسه لر (؟) قالخاندیر عزیزیم
بیز بیزیم درمانیمز موسی-بی عیمران دیر عزیزیم
کله جک شهبه سی یوخ، آیه-بی قوراندیر عزیزیم
او هامی دردلره درماندر عزیزیم
دوقتور اولدوقدا بشر بو یارانی ساغلاماق اولماز
اولماسا آلا الهی دین مرضین چاغلاماق اولماز
داغلاماق دا علاج اولسا بیر ائلی داغلاماق اولماز
دینی آتمیش انله یاوروم دها بئل باغلاماق اولماز
او گولوب آغلا یا دا، اونلا گولوب آغلاماق اولماز
شیطانی باغلاماق اولماز
دئدین: آذر ائلینن بیر یارالی نینگیلیه م من
نیسکیل اولسام دا کولوم بیر ابدی سئوگیلیه م من
آردی وار

تور کجه مثل لر

تویدا، اوینایانین بیون گوره رلر.

تا مرد سخن نگفته باشد عیب و هنرش نهفته باش.

جان ونزه مال ونر مه ز. جانین ونزه ر، مالئن ور مه ز

جانش را میدهد ولی مالش را نه.

جانو بوشلوعغان ائرمی به دایی دئیر.

یعنی بواسطه تنبی و کاهلی به غریبه و نا آشنا رو می اندازد.

جفا چکمه ین، صفا گورمز.

کسی که سختی نیند به آرامش نمیرسد.

جوجه نی پاییزدا سایارلار.

جوجه را آخر پاییز می شمارند

جوجه همیشه سبت آلتندا قالمز.

جوجه همیشه زیر سید نمیمانند.

جویود دور(جویود کیمین بوللارئن یغئر).

جهود(خسیس)است(مثل جهود پولهایش را جمع میکند).

جهننم گئند اؤزونه یولدش آختارار.

مسافر جهنم، دنبال رفیق می گردد.

چادراسترلق دان ائوده قالب(تومانستر لئقدان ائوده قالب).

از بی چادری تو خونه مونده-آب نمی بیند و گرنه شاگر قابلی است(بدی و خیانت نکردن او از فقدان وسائل است).

چاغئرئلان یئرده بیت - چاغئرئلمایان یئردن ایت (چاغئرئان یئرده ن قالمزلار، چاغئرئمایان یئره باخمازلار).

جایی که دعوت شده ای حاضر باش - از جایی که دعوت نشده ای پنهان باش.

چالما قایمی، چالارلار قایبنی.

درم را نکوب، در تو را هم می کوبند.(آزارم نده کسی هم ترا آزار خواهد داد).

چوخ محبت تئر آیرلئق گتیره ر.

محبت زیاد زود جدایی می آورد(تب تند زود سرد میشود).

چوخ یاشایان چوخ بیلمز، چوخ گره ن چوخ بیلر.

کسی که زیاد عمر کند زیاد نمیداند، کسی که زیاد سفر کند زیاد میداند.

چوخ محبت تئر آیرلئق گتیره ر.

محبت زیاد زود جدایی می آورد(تب تند زود سرد میشود).

چوخ یاشایان چوخ بیلمز، چوخ گره ن چوخ بیلر.

کسی که زیاد عمر کند زیاد نمیداند، کسی که زیاد سفر کند زیاد میداند.